

Feedback Stichting Lezen op de Grote Opdrachten van curriculum.nu, leergebied Nederlands

Datum: 5 juli 2018

De Grote Opdrachten waarop gereageerd wordt zijn te vinden op: https://curriculum.nu/wp-content/uploads/2018/06/Tweede-tussenproduct-ontwikkelteam-Nederlands-Curriculum.nu_-1.pdf

Algemene vragen

1) In hoeverre beschrijven de grote opdrachten gezamenlijk de essentie van het leergebied? Geef aan op een schaal van 1-4 (1. onvoldoende, 2. matig, 3. voldoende, 4. goed). Licht uw antwoord zo concreet mogelijk toe en geef waar mogelijk verbeter suggesties.

3

De tien Grote Opdrachten bestrijken in grote lijnen het leergebied Nederlands. In dit stadium is lastig te overzien of echt alles gedekt is. Eventuele hiaten komen mogelijk later aan het licht. Ongetwijfeld zal er overlap zijn. De integratie van Nederlands met andere leergebieden wordt niet exact en nadrukkelijk benoemd. De nummering van de tien opdrachten suggereert prioritering van de onderwerpen.

2) In hoeverre sluiten de grote opdrachten aan bij de drie hoofddoelen van onderwijs, te weten kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming? Geef aan op een schaal van 1-4 (1. onvoldoende, 2. matig, 3. voldoende, 4. goed). Licht uw antwoord zo concreet mogelijk toe en geef waar mogelijk verbeter suggesties.

2/3

De drie hoofddoelen zijn vervat in de tien Grote Opdrachten. In hoeverre dat op dit moment goed genoeg is uitgewerkt valt lastig te beoordelen. Stichting Lezen heeft twijfels over de uitwerking van Grote Opdracht 9, met name over de definitiekwestie. Mogelijk zijn er kansen om 9 en 10 te combineren. Zowel kwalificatie, als socialisatie, als persoonsvorming komen onvoldoende uit de verf.

3) In hoeverre zijn de grote opdrachten in essentie herkenbaar voor zowel het po, (v)so en vo (praktijkonderwijs, vmbo, havo, vwo)? Geef aan op een schaal van 1-4 (1. onvoldoende, 2. matig, 3. voldoende, 4. goed). Licht uw antwoord zo concreet mogelijk toe en geef waar mogelijk verbeter suggesties.

3

De stukken die voorliggen stralen wat ons betreft iets te veel de geest en sfeer van het vo uit.

Experts, wetenschappers, vakdidactici

15) Lees grote opdracht 2: Talen en taalvariëteiten bevorderen het leren en hebben een bijzondere betekenis voor de gebruikers. In hoeverre sluit deze grote opdracht aan bij (recente) wetenschappelijke of vakdidactische inzichten op betreffend thema? Geef aan op een schaal van 1-4 (1 = onvoldoende, 2 = matig, 3 = voldoende, 4 = goed). Licht uw antwoord zo concreet mogelijk toe en geef waar mogelijk verbeter suggesties.

3

Aangezien taal het leren bevordert, zou in de toelichting moet worden opgenomen dat taal van belang is bij alle vakken. Daarnaast zou uitgelegd moeten worden wat taal doet met het menselijk brein.

Verwarrend is dat in de toelichting het begrip cultuur in verschillende betekenissen gebruikt wordt zonder het te duiden. De brede betekenis - waarover het in eerste instantie gaat - luidt: "het geheel van gedeelde opvattingen en waarden en de verschillende vormen waarin deze worden uitgedrukt of vervat". In de laatste alinea gaat het echter over cultuur als kunstuiting, in het bijzonder literatuur.

Bij deze opdracht hebben we twee vragen:

- “Leerlingen vergelijken talen en culturen en onderzoeken de invloed hiervan op de (eigen) wereld.” Doen ze dit gewoonlijk al of is dit bedoeld als een doelstelling?
- Wat wordt bedoeld met “de talenrijkdom van leerlingen”?

16) Lees grote opdracht 3: Gezamenlijk bouw je aan een sterke taalbasis. In hoeverre sluit deze opdracht aan bij (recente) wetenschappelijke of vakdidactische inzichten op betreffend thema? Geef aan op een schaal van 1-4 (1 = onvoldoende, 2 = matig, 3= voldoende, 4 = goed). Licht uw antwoord zo concreet mogelijk toe en geef waar mogelijk verbeter suggesties.

3

“Zowel binnen als buiten de context is het voor leerlingen van belang dat ze kennismaken met verschillende onderwerpen en zich daarin verdiepen. Hierdoor kunnen alle leerlingen een sterke taalbasis ontwikkelen...” Of is het andersom: als je een sterke taalbasis hebt kun je je makkelijker in “de wereld” verdiepen? Het is o.i. een wisselwerking. Hoe meer je bijvoorbeeld leest, hoe beter je wordt in taal, hoe leuker je het gaat vinden en daardoor gemotiveerd raakt meer te lezen.

Vraag: Er wordt gesproken over “maatschappelijke en persoonsvormende onderwerpen”. De gegeven voorbeelden gaan alleen over maatschappelijke onderwerpen. Wat zijn die persoonsvormende onderwerpen in dit verband?

17) Lees grote opdracht 5: Taalkeuzes zijn afhankelijk van doel, publiek en context. In hoeverre sluit deze grote opdracht aan bij (recente) wetenschappelijke of vakdidactische inzichten op betreffend thema? Geef aan op een schaal van 1-4 (1 = onvoldoende, 2 = matig, 3= voldoende, 4 = goed). Licht uw antwoord zo concreet mogelijk toe en geef waar mogelijk verbeter suggesties.

3

“Zowel binnen als buiten de schoolcontext worden leerlingen continu uitgedaagd om taalkeuzes te maken...” Wat ons betreft mag dat “buiten de school” meer nadruk krijgen. Veel aandacht voor taal en lezen draagt bij aan de mogelijkheden van mensen om als volwaardig burger deel te nemen aan onze geletterde samenleving. Taal en lezen staan aan de basis van een leven lang leren en is van invloed op zowel de schoolcarrière als de maatschappelijke carrière.

18) Lees grote opdracht 9: Literatuur verbreedt de persoonlijke, sociale, culturele en maatschappelijke horizon. In hoeverre sluit deze grote opdracht aan bij (recente) wetenschappelijke of vakdidactische inzichten op betreffend thema? Geef aan op een schaal van 1-4 (1 = onvoldoende, 2 = matig, 3= voldoende, 4 = goed). Licht uw antwoord zo concreet mogelijk toe en geef waar mogelijk verbeter suggesties.

1

De opvatting over “literatuur” is wel heel erg ruim. Zo ‘verwaterd’ is eigenlijk niet meer duidelijk wat er bedoeld wordt. Als het gaat om “alle teksten waarin gebruik wordt gemaakt van narratieve technieken” dan zegt dat niets over de kwaliteit van die teksten (terwijl we in opdracht 3 nog uitgingen van “rijke teksten”). Uitgaan van narratieve technieken in plaats van kwalitatieve teksten pleit ervoor opdracht 9 (literatuur) en opdracht 10 (verhalen) in elkaar te schuiven.

Beperkend is juist weer de onnodige toevoeging “uit verschillende perioden en culturen”.

De opmerking dat leerlingen aan de hand van literatuur existentiële vragen leren stellen over (bijvoorbeeld) ‘goed en kwaad’ is wellicht niet het beste voorbeeld, aangezien de tegenstellig goed en kwaad een simplistische morele weergave is, terwijl literatuur kinderen en jongeren nou juist uitdaagt om op een genuanceerde en meerduidige manier naar de wereld te kijken.

De “definitie” waar Stichting Lezen zich in zou kunnen vinden is deze:

Literatuur heeft altijd betrekking op waardevolle teksten. Of een tekst als waardevol wordt beschouwd, hangt af van (1) de eigenschappen van de tekst (2) de werking van de tekst op de lezer en (3) de sociale status van de tekst. Hieronder wordt dit idee verder uitgewerkt.

1. *Literaire teksten hebben poëtische en/of verhalende eigenschappen. Deze teksten hebben 'als tekst' waarde, niet alleen door de betekenis maar ook door de vorm ('tekst als kunstwerk'). Dit uit zich in gekozen stijlvormen, gelaagdheid, verteltechniek etc. De teksten kunnen de lezer een virtuele ervaring van een andere wereld bieden.*

2. *De tekst heeft waarde voor de lezer: de tekst leidt tot een esthetische ervaring en roept emoties op. De tekst nodigt uit tot reflectie.*

3. *De maatschappelijke waarde die aan een tekst/tekstgenre gehecht wordt, bepaalt mede of iets tot 'de literatuur' gerekend wordt. Wat maatschappelijk relevante literatuur is, is dan ook voortdurend aan verandering onderhevig. Zowel tekst als context bepalen uiteindelijk of er sprake is van 'literatuur' of niet.*

Gebaseerd op:

Rigney, A. (2012). De veelzijdigheid van literatuur. In K. Brillenburg & A. Rigney (Red.), Het leven van teksten: Een inleiding tot de literatuurwetenschap (pp 45-73). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Wat Stichting Lezen betreft is het verder ook zinvol om een onderscheid te maken tussen 'literatuur' en 'overige verhalende media' (zoals films, games en theatervoorstellingen). Hoewel deze overige verhalende media niet onder de noemer 'literatuur' vallen, kunnen deze wel degelijk ook gebruikt worden om bepaalde doelen van het lees- en literatuuronderwijs, na te streven. Bijvoorbeeld door:

- Kinderen en jongeren in aanraking te brengen met rijke taal en complexe (verrijkende) verhalen;
- Kinderen en jongeren indirect motivatie voor het lezen (van literatuur) bij te brengen (zoals wanneer een boekverfilming kinderen en jongeren bijv. motiveert om ook het boek zelf te lezen)
- Kinderen en jongeren kennis te laten nemen van bepaalde artistieke kenmerken die worden gezien als 'typisch' literair. Zo kunnen kinderen bijvoorbeeld ook in aanraking worden gebracht met 'poëtisch taalgebruik' door hen een bepaalde ('literaire') game te laten spelen.
- Kinderen en jongeren 'literaire competentie' bij te brengen. Ook door met andere verhalende media in aanraking te komen, kunnen kinderen en jongeren inzicht krijgen in de bouwstenen waaruit literatuur is opgebouwd (verhaalmotieven, stijlfiguren e.d.).

De opmerking "Alleen wanneer het relevant is voor interpretatie, oordeel of opinie, maken leerlingen een literaire analyse of doen ze onderzoek naar de historische context van het literaire werk (vaardigheden)." past o.i. niet zozeer binnen de Grote Opdrachten? Het is eerder een uitwerking. Het lijkt verder nogal gericht op het vo. Wij pleiten eerder voor het bespreken van literatuur (literaire gesprekken) in het po en vo. Afhankelijk van het niveau/leeftijd van de leerlingen kan de leraar geschreven analyses laten maken.

Over "Door te spelen met verhaalelementen zoals focalisatie, personages en motieven verwerven leerlingen inzicht in hoe literatuur in elkaar zit en werkt en begrijpen ze hoe ze zelf nieuwe literaire teksten kunnen creëren (kennis)" nog het volgende. De vaardigheid van 'creatief schrijven' begint echter met het loslaten van kennis, met intuïtief schrijven en vertrouwen op eigen fantasie (bron: *Zo fijn dat het niet fout kan zijn*, Emy Koopmans, 2017).

19) Van zes grote opdrachten heeft het ontwikkelteam alleen de titel en een korte omschrijving opgeleverd. Beschrijf voor maximaal twee grote opdrachten een mogelijke uitwerking in kennis en vaardigheden die herkenbaar is voor zowel het po, (v)so als vo en praktijkonderwijs. Benoem duidelijk om welke grote opdracht het gaat.

Grote opdracht 10:

Juist bij deze grote opdracht is van belang de aandacht voor een positieve attitude jegens het lezen van verhalen te benoemen, omdat dit andere en, naar wat wij veronderstellen, waardevollere effecten heeft,

dan op andere manieren verhalen tot je te nemen. Je wilt van leerlingen blijvende lezers maken en daarom is een positieve attitude voor lezen noodzakelijk.

Met een aangepast citaat uit Grote Opdracht 9 zou Grote Opdracht 10 al op het goede spoor zitten: Verhalen omvatten “alle teksten waarin gebruik wordt gemaakt van narratieve technieken, zoals fictie, non-fictie, poëzie, anekdotes, digitale verhalen, beeldromans, games, films en theater. Leerlingen ontwikkelen hun literaire competentie door literatuur te lezen, ernaar te luisteren en te kijken, met elkaar erover in gesprek te gaan, te schrijven en te scheppen.”

20) Welke grote opdracht of welk thema mist u of zou u willen toevoegen aan de tien grote opdrachten? Geef maximaal twee suggesties. Geef ook aan waarom u deze suggestie wilt toevoegen.

Misschien niet zo zeer een expliciete toevoeging, maar wel een verwijzing naar de voor de Grote Opdrachten bruikbare Leerplankundige analyse van PISA 2015 (SLO, 2016) waarin het volgende wordt gesteld:

“Het beoogde curriculum moet aanzetten tot het lezen van rijke, gevarieerde, authentieke teksten en het uitvoeren betekenisvolle en uitdagende opdrachten gericht op begrip, interpretatie, evaluatie, reflectie en veel taalproductie, zowel geschreven als gesproken. Gevarieerde, rijke en authentieke teksten die (net iets) boven het niveau van de lezer liggen bevorderen immers de taalontwikkeling (Kortlever, 2012). Juist taalproductie wordt ook bij andere vakken steeds belangrijker. Ook bij natuurwetenschappelijke vakken zoals natuurkunde en scheikunde gaat het niet langer enkel om het laten zien van berekeningen, maar maken redeneervragen in het huidige examenprogramma havo/vwo ongeveer 50% uit van het centrale examen. En juist op open vragen die om specifieke bewoordingen vragen lijken leerlingen het minder goed te doen, doordat ze te globaal formuleren (Kordes, et al, 2010).”

“Onderzoek laat zien dat goede lessen begrijpend lezen aansturen op hogere orde vaardigheden (Ritchhart, 2015). PISA toetst bij leesvaardigheid onder andere op deze vaardigheden en uit PISA 2009 en PIRLS 2011 is gebleken dat Nederlandse leerlingen met deze taken relatief meer moeite hebben. Hogere orde verwerking kan door betekenisvolle, open opdrachten te maken bij meerdere gelezen teksten (Smits & Van Koeven, 2016), door de verschillende taaldomeinen te integreren en te lezen om te schrijven, te spreken, gesprekken en discussies te voeren (SLO, 2016b, 2016d).”

“Een ander inhoudelijk aandachtspunt is de versterking van leesmotivatie, omdat intrinsieke leesmotivatie een positief effect heeft op tekstbegrip (Wigfield, et al., 2008). Hetzelfde geldt voor vrij lezen en voorlezen (Mol & Bus, 2011; Nielen, 2016). Deze dienen daarom met een goed aanbod een nadrukkelijke plaats te krijgen in het beoogd en uitgevoerd curriculum naast taalvaardigheid (zie onder andere Cornelissen, 2016; SLO, 2016b).”

Bovenstaande richt zich weliswaar in eerste instantie op het oudere leerlingen (15-jarigen), maar is o.i. van toepassing op alle leerlingen.